

Piotr Prokopowicz

Kultura organizacji a znaczenie pracy

Etnograficzne studium władzy,
działania i partycypacji
w amerykańskiej kooperatywie
pracowniczej

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Kultura organizacji a znaczenie pracy

Etnograficzne studium władzy,
działania i partycypacji
w amerykańskiej kooperatywie
pracowniczej

Piotr Prokopowicz

Kultura organizacji a znaczenie pracy

Etnograficzne studium władzy,
działania i partycypacji
w amerykańskiej kooperatywie
pracowniczej

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Jagielloński ze środków Instytutu Socjologii i Wydziału Filozoficznego

Tłumaczenie z języka angielskiego
Małgorzata Kmita

Recenzent
prof. dr hab. Krzysztof Konecki

Projekt okładki
Pracownia Register
Fotografia na okładce ©karandev-Fotolia.com

© Copyright by Piotr Prokopowicz & Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Wydanie I, Kraków 2014
All rights reserved

Niniejszy utwór ani żaden jego fragment nie może być reprodukowany, przetwarzany i rozpowszechniany w jakikolwiek sposób za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych oraz nie może być przechowywany w żadnym systemie informatycznym bez uprzedniej pisemnej zgody Wydawcy.

ISBN 978-83-233-3765-2

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
JAGIELLOŃSKIEGO

www.wuj.pl

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków
tel. 12-663-23-81, tel./fax 12-663-23-83
Dystrybucja: tel. 12-631-01-97, tel./fax 12-631-01-98
tel. kom. 506-006-674, e-mail: sprzedaz@wuj.pl
Konto: PEKAO SA, nr 80 1240 4722 1111 0000 4856 3325

Rodzicom

Spis treści

Podziękowania	9
Wstęp	13
Doświadczenie kooperacji	13
Obietnica CoffeeNow	14
Społeczeństwo, praca, kultura	17
Rozplątywanie sieci	18
Rozdział 1. Historia CoffeeNow	21
Od misji do struktury	22
Narracja w CoffeeNow	31
Heroiczne tworzenie alternatywy	33
Dwie wizje, jedno rozwiązanie	35
Bolesne wzrastanie – tam i z powrotem	37
Co kryje przyszłość	43
Wdrażanie modelu efektywności w kooperatywie	46
Rozpowszechnienie wypaczonej narracji	47
Hegemoniczna opowieść o efektywności	48
Historia kooperatywy opowiedziana na nowo	51
Rozdział 2. Praca w CoffeeNow	53
Pracownicy CoffeeNow	55
Pracownicy kawiarni	56
Menedżerowie	59
Pracownicy produkcji	61
Pracownicy biurów	62
Praca w Mieście, praca w Zatoce	65
My i oni	66
Nakładające się podziały	70
Znaczenia pracy w CoffeeNow	75
Praca dla przetrwania	75
Praca jako osiągnięcie doskonałości	78

Praca jako przynależność	82
Praca jako nadawanie znaczenia	82
Praca jako działanie	85
Alienacja pracy w CoffeeNow	87
Rozdział 3. Podejmowanie decyzji w CoffeeNow	91
Członkowie, menedżerowie i pracownicy	97
Bycie członkiem	97
Rada Nadzorcza i zespół zarządczy	101
Menedżerowie i pracownicy kawiarni	106
Ojciec założyciel, matka założycielka	111
Serce i dusza firmy	112
Mózg i palce firmy	115
Kooperatywa rodzinna	117
Mamusia nie ma pieniędzy	119
Partycypacja homeopatyczna w CoffeeNow	123
Rozdział 4. Hegemoniczna praca w CoffeeNow	127
Definiowanie rzeczywistości w kooperatywie	128
Jak każdy inny biznes	129
Nosy do środka, palce na zewnątrz	131
Dziwna idea kooperacji	134
Inżynieria kultury członkowskiej	136
Warsztaty i zebrania	138
Zarządzanie relacjami pracowniczymi	141
Uciszenie sprzeciwu	144
Opowieści kulturowej hegemonii	150
Epilog	153
Odchodząc z CoffeeNow	153
Dodatek: Etnografia w pracy	159
Moja podróż, mój punkt widzenia	160
Rozplątywanie sieci znaczeń	161
Kultura i poznanie	171
Badania terenowe w CoffeeNow	177
Obietnica refleksyjnej nauki społecznej o organizacjach	180
Bibliografia	183

Podziękowania

Każde znaczące przedsięwzięcie naukowe jest z konieczności wysiłkiem zbiorowym, a moje badania nie są pod tym względem wyjątkiem – wiele osób miało bezpośredni i pośredni wpływ na ostateczną formę tej książki. Mimo że spisanie wszystkich inspiracji i wsparcia, jakie otrzymałem w czasie tej podróży, jest niemożliwe, spróbuję przynajmniej wymienić osoby, bez których moje badania nie doszłyby do skutku.

Pragnę wyrazić głęboką wdzięczność moim profesorom, współpracownikom i przyjaciołom z Uniwersytetu Jagiellońskiego¹, którzy nadali kierunek mojej ścieżce akademickiej w ciągu ostatnich 10 lat. Szczególne uznanie należy się pani promotor, prof. Marii Flis, za wspieranie moich starań służących zrozumieniu natury pracy w społeczeństwach zachodnich, prof. Ryszardowi Stockiemu, który wprowadził mnie w fascynujący świat psychologii biznesu oraz partycypacji pracowniczej, oraz dr. hab. Marcinowi Lubasiowi, który zawsze zachęcał mnie do skupiania się na badaniach etnograficznych jako na sposobie znajdowania odpowiedzi na najbardziej złożone pytania badawcze. Składam specjalne podziękowania mojemu przyjacielowi, Bartłomiejowi Baryle, który jako pierwszy przeczytał całą moją książkę, dając mi bardzo wnikliwe uwagi. Małgorzata Kmita, która przetłumaczyła książkę z języka angielskiego na polski, zasługuje na osobne słowa uznania za swoją sumienność, życzliwość i wysoką jakość pracy.

Moja analiza stała się możliwa dzięki nieocenionej pomocy i przyjaznemu nastawieniu, z jakimi zostałem przyjęty na stażu naukowym na Saint Mary's University w Halifax w Kanadzie. Pragnę podziękować prof. Sonji Novkovic za jej stałe wsparcie i życzliwość, Peterowi Hough za ułatwienie analizy empirycznej i udzielenie mi wielu istotnych wska-

¹ Badania opisane w niniejszej książce zostały częściowo sfinansowane przez Instytut Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

zówek na temat różnic między kooperatywami oraz prof. Albertowi Millsowi za wprowadzenie mnie w tematykę prowadzenia badań jakościowych w socjologii organizacji.

Stając na ramionach gigantów, możemy dostrzec więcej. Dlatego pragnę osobiście podziękować ekspertom, którzy zaszczylili mnie krytycznymi komentarzami i radami w czasie pracy nad książką, szczególnie prof. Michealowi Burawoyowi, prof. Monice Kosterze, prof. Matsowi Alvessonowi, prof. Joelowi P. Rudinowi, prof. Jarosławowi Górniakowi, prof. Krzysztofowi Koneckiemu oraz dr. Adamowi Mrozowickiemu.

Oczywiście nic nie byłoby możliwe bez wsparcia mojej żony Agnieszki Prokopowicz, która pomagała mi na wszystkie możliwe sposoby w trakcie mojej pracy nad książką, oraz córki Mai, która obdarowała mnie energią niezbędną do zakończenia projektu. Chcę także wyrazić wdzięczność mojej rodzinie: mamie Janinie, tacie Jerzemu, bratu Pawłowi i jego żonie Katarzynie, oraz moim bratankom Adrianowi i Danielowi – jesteście ostatecznym powodem wszystkiego w moim życiu. Moi przyjaciele: Piotr Kotnis, Marcin Stawiarz i Kamil Szymański, dali mi wiele wsparcia i pomogli w momentach trudności emocjonalnych i motywacyjnych – dziękuję Wam bardzo.

W trakcie pracy nad tą książką byłem zaangażowany w tworzenie i rozwijanie firmy, co – jak zgodzi się wielu moich kolegów ze świata akademickiego – nie jest sprawą prostą do pogodzenia z prowadzeniem badań. Na szczęście Grzegorz Żmuda i Marianna Król, moi przyjaciele i współpracownicy z 313 Consulting, życzliwie zgodzili się na mój urlop w czasie trudnych wyzwań ekonomicznych, co pozwoliło mi na skończenie książki. Najwyraźniej można pogodzić naukę, biznes i przyjaźń.

Oczywiście wiele z myśli dotyczących charakteru pracy, partycypacji, władzy, zarządzania, organizacji oraz biznesu, zawartych w niniejszej książce, „wykluło się” w toku doświadczeń i rozmów z przyjaciółmi, kolegami, współpracownikami i opiekunami naukowymi z Krakowa, Nowego Jorku, Kopenhagi i Halifaxu – miejsc, w których studiowałem i pracowałem przez ostatnią dekadę. Osoby, którym jestem głęboko wdzięczny za wszystkie inspiracje, których nie sposób nawet tutaj wymienić, to: Paweł Dąborowski, Marcin Milczarski, Sławomir Cieślak, Bartłomiej Kusiński, Dominik Bartmański, Martin Paddio, Mike Cannon, Przemys-

sław Majkut, Agnieszka Kubal, Otto Zell, Palle Elleman Knudsen, Piotr Kaczmarek, John Antush, Frank Turner, Łukasz Biegun, Anna Sokołowska, Anna Ratecka, Agnieszka Trąbka, Karolina Keler, Agata Dziuban, Antoni Wojtulewicz, Anna Drobny, Aleksandra Bławat, Michał Nowak, Anna Kowalska, Anna Faflok, Marta Paszko, Michelle Teveliet, oraz Troy Sanders. Każde z Was zostawiło kilka znaczących pociągnięć pędzlem na płótnie tej książki i jestem szczerze zobowiązany za Wasz wkład.

Na koniec pragnę podziękować bardzo ważnym osobom: członkom i pracownikom CoffeeNow, za ich wsparcie, cierpliwość i dobrą wolę w czasie, gdy prowadziłem badania. Moje espresso i moja praca nigdy już nie będą smakować tak samo – dzięki Wam, moi drodzy.

Bibliografia

- Adams D. (1984). *So Long, and Thanks for All the Fish*. New York: Harmony Books.
- Adler P.S., Forbes L.C. and Willmott H. (2007). *Critical Management Studies*. „The Academy of Management Annals”, vol. 1, s. 119–179.
- Alvesson M. (2002). *Understanding Organizational Culture*. London: Sage.
- Alvesson M., Berg P.O. (1992). *Corporate Culture and Organizational Symbolism*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Anthony P.D. (1977). *The Ideology of Work*. London: Tavistock.
- Arendt H. (1959). *The Human Condition*. New York, NY: Doubleday.
- Barker J. (1993). *Tightening the Iron Cage: Concertive Control in Self-managing Teams*. „Administrative Science Quarterly”, vol. 38, s. 408–437.
- Barnett M. (2005). *Keeping an Eye on You*. „U.S. News & World Report”, 20 czerwca.
- Batchelor S. (1997). *Buddhism without Beliefs. A Contemporary Guide to Awakening*. New York: Riverhead.
- Bate P.S. (1997). *Whatever Happened to Organizational Anthropology? A Review of the Field of Organizational Ethnography and Anthropological Studies*. „Human Relations”, vol. 50(9), s. 1147–1175.
- Bell D. (1974). *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. London: Heinemann.
- Bellah R., Madsen R., Sullivan W.M., Swidler A., Tipton S.M. (1996). *Habits of the Heart: Individualism and Commitment in American Life*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Berger P.L., Luckmann T. (1971). *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. London: Penguin Press.
- Bernstein P. (1976). *Necessary Elements for Effective Worker Participation in Decision Making*. „Journal of Economic Issues”, vol. 10, s. 490–522.
- Birchall J. (1994). *Co-op: The People's Business*. Manchester: Manchester University Press.
- Bourdieu P. (1977). *Outline of Theory of Practice*. Cambridge University Press.

- Bourdieu P. (2000). *Pascalian Meditations*. Cambridge: Polity.
- Bregman A.S. (2002). *The Auditory Scene*. W: D.J. Levitin (red.). *Foundations of Cognitive Psychology: Core Eadings*. Cambridge, MA, US: MIT Press.
- Braverman H. (1974). *Labor and Monopoly Capital: The Degradation of Work in the Twentieth Century*. New York: Monthly Review Press.
- Brown D.E. (1991). *Human Universals*. New York: McGraw-Hill.
- Brown R.H. (1977). *A Poetic for Sociology: Toward a Logic of Discovery for the Human Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bruner J. (2004). *Life as Narrative*. „Social Research”, vol. 71(3), s. 691–710.
- Burawoy M. (1979). *Manufacturing Consent: Changes in the Labor Process under Monopoly Capitalism*. Chicago: University of Chicago Press.
- Burawoy M. (2004). *American Sociological Association Presidential Address: For Public Sociology*. „British Journal of Sociology”, vol. 56(2), s. 259–294.
- Burawoy M. (2009). *The Extended Case Method. Four Countries, Four Decades, Four Great Transformations, and One Theoretical Tradition*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.
- Burrell G., Morgan G. (1979). *Sociological Paradigms and Organizational Analysis*. London: Heineman.
- Carreiro J.L. (2006). *Organizational Narratives and the Construction of Resistance: Union Organizing at a ‘Progressive’ Company*. W: V. Smith (red.). *Worker Participation: Current Research and Future Trends*. „Research in the Sociology of Work”, vol. 16.
- Case J. (1995). *Open-Book Management: The Coming Business Revolution*. New York: HarperCollins.
- Casey C. (1995). *Work, Self and Society: After Industrialism*. London: Routledge.
- Castells M. (1996). *The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture. Vol. I*. Cambridge, MA; Oxford, UK: Blackwell.
- Chandler A.D. (1977). *The Visible Hand. Managerial Revolution in American Business*. Cambridge, MA: Harvard Belknap.
- Cheney G. (2006). *Democracy at Work within the Market: Reconsidering the Potential*. W: V. Smith (red.). *Worker Participation: Current Research and Future Trends*. „Research in the Sociology of Work”, vol. 16.
- Chomsky N. (2000). *Language as a Natural Object*. W: N. Chomsky, *New Horizons in the Study of Language and Mind*. New York: Cambridge University Press.
- Collins D. (1995). *A Socio-Political Theory of Workplace Democracy: Class Conflict, Constituent Reactions, and Organizational Outcomes at a Gain Sharing Facility*. „Organization Science”, vol. 6(6), s. 628–644.

- Cooke B., Kothari U. (red.). (2001). *Participation. The New Tyranny?* New York: Zed Books.
- Cosmides L., Tooby J., Barkow J. (1992). *Evolutionary Psychology and Conceptual Integration*. W: J. Barkow, L. Cosmides, J. Tooby (red.). *The Adapted Mind: Evolutionary Psychology and the Generation of Culture*. New York: Oxford University Press.
- Czarniawska-Joerges B. (1992). *Exploring Complex Organizations: A Cultural Perspective*. London: Sage Publications.
- Dahl R. (1985). *A Preface to Economic Democracy*. Berkeley: University of California Press.
- D'Andrade R. (1992). *Schemas and Motivation*. W: R. D'Andrade, C. Strauss (red.). *Human Motives and Cultural Models*. Cambridge: Cambridge University Press.
- D'Andrade R. (1995). *The Development of Cognitive Anthropology*. New York: Cambridge University Press.
- Deetz S. (1992). *Democracy in an Age of Corporate Colonization*. Albany: State University of New York Press.
- Deetz S. (1996). *Describing Differences in Approaches to Organizational Science: Rethinking Burrell and Morgan And Their Legacy*. „Organization Science”, vol. 7, s. 191–207.
- Delbridge R. (1998). *Life on the Line in Contemporary Manufacturing*. Oxford: Oxford University Press.
- DePree M. (1989). *Leadership is an Art*. New York: Bantam Doubleday Dell Publishing Group.
- DiMaggio P. (1997). *Culture and Cognition*. „Annual Review of Sociology”, vol. 23.
- DiMaggio P., Powell W.W. (1983). *The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields*. „American Sociological Review”, vol. 48, s. 147–160.
- Doig J.C. (1987). *In Defense of Cognitive Realism. Cutting the Cartesian Knot*. Boston: University Press of America.
- Donkin R. (2009). *The Future of Work*. New York: Macmillan.
- Douglas M. (1986). *How Institutions Think*. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press.
- Dubin R., Hedley R.A., Taveggia T.C. (1976). *Attachment to Work*. W: R. Dubin (red.). *Handbook of Work, Organization, and Society*. Chicago: Rand McNally.
- Dunbar R.I.M. (1992). *Neocortex Size as a Constraint on Group Size in Primates*. „Journal of Human Evolution”, vol. 22 (6), s. 469–493.

- Dunbar R.I.M. (1993). *Coevolution of Neocortical Size, Group Size and Language in Humans*. „Behavioral and Brain Sciences”, vol. 16 (4), s. 681–735.
- Dupre J., Gagnier R. (1996). *A Brief History of Work*. „Journal of Economic”, Issues 30:2, s. 553–559.
- Durkheim E (1997). *The Division of Labor in Society*. New York: Free Press.
- Ewick P, Silbey S.S. (1995). *Subversive Stories and Hegemonic Tales: Toward a Sociology of Narrative*. „Law & Society Review”, vol. 29(2), s. 197–226.
- Ferguson A.A. (1991). *Managing Without Managers: Crisis and Resolution in a Collective Bakery*. W: M. Burawoy (red.). *Ethnography Unbound: Power and Resistance in the Modern Metropolis*. Berkeley: University of California.
- Flyvbjerg B. (2001). *Making Social Science Matter: Why Social Inquiry Fails and How It Can Succeed Again*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fine G.A. (1996). *Kitchens: The Culture of Restaurant Work*. Los Angeles: University of California Press.
- Gardner H. (1995). *Leading Minds: An Anatomy of Leadership*. New York: Basic Books.
- Geertz C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic.
- Giddens A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity.
- Glaser B.G., Strauss A.L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Goldhorpe J.H., Lockwood D., Bechhofer E, Platt J. (1968). *The Affluent Worker: Industrial Attitudes and Behavior*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goodenough W.H. (1957). *Cultural Anthropology and Linguistics*. W: *Report on the Seventh Annual Round Table Meetings on Linguistics and Language Study*. Georgetown University Monograph Series on Language and Linguistics 9. Washington: Georgetown University.
- Goodenough W.H. (2003). *In Pursuit of Culture*. „Annual Review of Anthropology”, vol. 32, s. 1–12.
- Graham L. (1995a). *On the Line at Subaru-Isuzu: The Japanese Model and the American Worker*. Ithaca: Cornell/ILR Press.
- Graham P. (red.) (1995b). *Mary Parker Follett: Prophet of Management*. Boston: Harvard Business School Press.
- Gramsci A. (1992). *Prison Notebooks, I–II. European Perspectives: A Series in Social Thought and Cultural Criticism*. New York: Columbia University Press.
- Greenberg E.S. (1986). *Workplace Democracy: The Political Effects of Participation*. Ithaca: Cornell University Press.
- Hammersley M., Atkinson P.P. (2007). *Ethnography: Principles in Practice*. London: Routledge

- Hannah J., Mellor M., Stirling J. (1993). *Worker Co-operatives and the Labor Process*. „International Journal of Sociology and Social Policy”, vol. 6 (2), s. 117–132.
- Harding S. (red.). (2004). *The Feminist Standpoint Reader*. London: Routledge.
- Harnad S. (2005). *To Cognize is to Categorize: Cognition is Categorization*. W: C. Lefebvre, H. Cohen (red.). *Handbook on Categorization*. New York: Elsevier.
- Hatch M.J. (2006). *Organization Theory: Modern, Symbolic, and Postmodern Perspectives*. Oxford: Oxford Press.
- Heller F., Pusic E., Strauss G., Wilpert B. (1998). *Organizational Participation. Myth and Reality*. Oxford: Oxford University Press.
- Hochschild A.R. (1983). *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Hodson R. (2001). *Dignity at Work*. New York: Cambridge University Press.
- Hoffman E.A. (2005). *Dispute Resolution in a Worker Cooperative: Formal Procedures and Procedural Justice*. „Law & Society Review”, vol. 39(1).
- Holland D., Quinn N. (1987). *Cultural Models in Language and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Horkheimer M. (1972). *Traditional and Critical Theory*. W: M. Horkheimer (red.). *Critical Theory*. New York: Herder and Herder.
- ICA. (1995). *Statement of Co-operative Identity*. <http://www.ica.coop/coop/principles.html> [dostęp: 18 września 2010].
- Jaffee D. (2007). *Brewing Justice: Fair Trade Coffee, Sustainability and Survival*. Berkeley: University of California Press.
- Kahn W.A. (2003). *The Revelation of Organizational Trauma*. „Journal of Applied Behavioral Science”, vol. 39(4), s. 364–380.
- Kanter R.M. (1981). *Men and Women of the Corporation*. New York: Basic Books.
- Kasmir S. (1996). *The Myth of Mondragón: Cooperatives, Politics, and Working-Class Life in a Basque Town*. Albany: State University of New York.
- Katz J. (1983). *A Theory of Qualitative Methodology*. W: R.M. Emerson (red.). *Contemporary Field Research: A Collection of Readings*. Prospect Heights, IL: Waveland Press.
- Kelemen M., Kostera M. (2002). *Critical Management Research in Eastern Europe: Managing the Transition*. New York: Palgrave Macmillan.
- Kellner D. (1978). *Ideology, Marxism, and Advanced Capitalism*. „Socialist Review”, vol. 42, s. 37–65.
- Kingsolver A.E. (1996). *Work*. W: A. Barnard, J. Spencer (red.). *Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. London, New York: Routledge, s. 564–566.

- Kostera M. (2006). *Antropologia organizacji. Metodologia badań terenowych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kroeber A.L., Kluckhohn C. (1952). *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*. Cambridge, MA: Peabody Museum.
- Kunda G. (1992). *Engineering Culture. Control and Commitment in a High-Tech Corporation*. Philadelphia: Temple University Press.
- Lakoff G., Johnson M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff G., Johnson M. (1999). *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books.
- Landy F.J., Conte J.M. (2004). *Work in the 21st Century: An Introduction to Industrial and Organizational Psychology*. Boston: McGraw-Hill.
- Leidner R. (1993). *Fast Food, Fast Talk. Service Work and the Routinization of Everyday Life*. Berkeley: University of California Press.
- Lukes S. (1975). *Political Ritual and Social Integration*. „Sociology”, vol. 9, s. 289–308.
- Manicas P.T., Rosenberg A. (1988). *The Sociology Of Scientific Knowledge: Can We Ever Get It Straight?* „Journal for The Theory of Social Behavior”, vol. 18(1), s. 51–76.
- Malinowski B. (1923). *The Problem of Meaning in Primitive Languages*. W: C.K. Ogden, I.A. Richards (red.). *The Meaning of Meaning*. London: Routledge.
- Malinowski B. (1944). *A Scientific Theory of Culture and Other Essays*. Chapel Hill: University of North Carolina.
- Marks K. (1951). *Kapitał – Krytyka ekonomii politycznej – Tom pierwszy – Księga I – Proces wytwarzania kapitału*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Mercer T.W. (1947). *Co-operations' Prophet – Life and Letters of Dr William King*. Manchester: Co-operative Union.
- Meyer J.W., Rowan B. (1977). *Institutional Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony*. „American Journal of Sociology”, vol. 83, s. 340–63.
- Morris W. (2008). *Useful Work vs. Useless Toil*. New York: Penguin.
- Morgan G. (1998). *Images of Organization*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Neyland D. (2008). *Organizational Ethnography*. London: Sage.
- Newman M. (2005). *Socialism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Novkovic S., Stocki R., Hough P., Prokopowicz P. (2009). *Participation in Co-operative Firms: Theory, Measures and Impacts*. ICA Research Conference Oxford, 2–4 września 2009.

- Obeyesekere G. (1992). *The Apotheosis of Captain Cook: European Mythmaking in the Pacific*. Princeton: Princeton University Press.
- Ossowski S. (1967). *O osobliwościach nauk społecznych*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Pateman C. (1970). *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Perrow C. (1986). *Complex Organizations: a Critical Essay*. New York: Random House.
- Peters TJ. (1992). *Liberation Management*. London: Macmillan.
- Pinker S. (2002). *The Blank Slate. The Modern Denial of Human Nature*. New York: Viking.
- Pinker S. (2007). *The Stuff of Thought: Language as a Window into Human Nature*. New York: Viking.
- Polanyi M. (1958). *Personal Knowledge: Towards a Post-Critical Philosophy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Poole M., Mansfield R., Blyton P, Frost P (1981). *Managers in Focus*. Farnborough, Hants: Gower.
- Prasad P. (2005). *Crafting Qualitative Research. Working in the Postpositivist Traditions*. New York: M.E. Sharpe.
- Prokopowicz P, Żmuda G., Stocki R. (2008). *Cognitive Theory of Total Participation Management*. Selected Proceedings of the IAREP/SABE 2008 Conference at LUISS in Rome.
- Prokopowicz P. (2009). *Trust Towards Managers, Perceived Managerial Responsibility and Individual Effectiveness: Exploring Organizational Outcomes of Trust Beliefs*. „Nowy Sącz Academic Review”, vol. 5.
- Quinn N., Holland D. (1987). *Culture and Cognition*. W: D. Holland, N. Quinn (red.). *Cultural Models in Language and Thought*. London: Cambridge University Press.
- Quinn N., Strauss C. (1989). *A Cognitive Cultural Anthropology*. Paper delivered at the Annual Meeting of the American Anthropological Association, Washington DC.
- Reskin B.F. (2000). *Work and Occupations*. W: E.F. Borgatta, R.J.V. Montgomery (red.). *International Encyclopedia of Sociology*, wyd. II. New York: MacMillan.
- Rifkin J. (1995). *The End of Work: The Decline of the Global Labor Force and the Dawn of the Post-Market Era*. New York: Putnam Publishing Group.
- Rosch E.H. (1973). *Natural Categories*. „Cognitive Psychology”, vol. 4, s. 328–350.
- Rosch E. (1975). *Cognitive Representations of Semantic Categories*. „Journal of Experimental Psychology”, vol. 104, s. 192–233.

- Rothschild-Whitt J. (1979). *The Collectivist Organization: An Alternative to Rational-Bureaucratic Models*. „American Sociological Review”, vol. 44, s. 509–527.
- Roy D. (1952). *Quota Restriction and Goldbricking in a Machine Shop*. „American Journal of Sociology”, vol. 57, s. 427–442.
- Ruiz-Quintanilla S.A., England G.W. (1999). *How Working is Defined: Structure and Stability*. CAHRS Working Paper Series, Cornell University.
- Rushdie S. (1991). *Excerpts From Rushdie's Address: 1,000 Days 'Trapped Inside a Metaphor'*. „New York Times”, 12 grudnia.
- Russell B. (1935). *In Praise of Idleness*. London: George Allen & Unwin.
- Sahlins M. (1972). *The Original Affluent Society*. W: M. Sahlins (red.). *Stone Age Economics*. Chicago: Aldine.
- Schoening J. (2006). *Cooperative Entrepreneurialism: Reconciling Democratic Values with Business Demands at a Worker-Owned Firm*. W: V. Smith (red.). *Worker Participation: Current Research and Future Trends*. „Research in the Sociology of Work”, vol. 16.
- Scott J.W. (1985). *Weapons of the Weak. Everyday Forms of Peasant Resistance*. New Haven–London: Yale University Press.
- Scott R. (1998). *Organizations. Rational, Natural and Open Systems*. London: Prentice Hall.
- Selznick P. (1957). *Leadership in Administration. A Sociological Interpretation*. New York: Harper & Row.
- Shaffer J. (2000). *The Leadership Solution*. London: McGraw-Hill.
- Silver B.J. (2003). *Forces of Labor: Workers Movements and Globalization since 1870*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smircich L., Morgan G. (1982). *Leadership: The Management of Meaning*. „Journal of Applied Behavioral Science”, vol.18(3), s. 257–273.
- Smith A. (1827). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Edinburgh: Nelson.
- Smith V. (2001). *Crossing the Great Divide: Worker Risk and Opportunity in the New Economy*. Ithaca: Cornell/ILR Press.
- Smith V. (2006). *Worker Participation: Current Research and Future Trends*. W: V. Smith (red.). *Worker Participation: Current Research and Future Trends*. „Research in the Sociology of Work”, vol. 16.
- Sperber D. (1996). *Explaining Culture: A Naturalistic Approach*. Oxford: Blackwell.
- Spradley J. (1979). *The Ethnographic Interview. United States*, New York: Wadsworth Group/Thomas Learning.

- Spradley J. (1980). *Participant Observation*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Stack J. (1992). *The Great Game of Business*. New York: Currency Doubleday.
- Strauss C. (1992). *Models and Motives*. W: R. D'Andrade, C. Strauss (red.). *Human Motives and Cultural Models*. Cambridge: Cambridge University.
- Watson T.J. (2003). *Sociology, Work and Industry*. New York: Routledge.
- Weber M. (1968). *Economy and Society*. New York: Bedminster Press.
- Weber M. (2003). *Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. New York: Dover Publications.
- Weick K. (1995). *Sensemaking in Organizations*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Weick K.E. (2001). *Making Sense of the Organization*. Blackwell, Malden (MA).
- Williams R. (1985). *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society. Revised Edition*. New York: Oxford University Press.
- Willmott H. (1993). *Strength is Ignorance; Slavery is Freedom: Managing Culture in Modern Organizations*. „Journal of Management Studies”, vol. 30(4), s. 515–552.
- World Value Survey (2005–2008). <http://www.worldvaluessurvey.org/> [dostęp: 14 listopada 2010].
- Wright S. (1998). *The Politicization of 'Culture'*. „Anthropology Today”, vol. 14(1).
- Wrzesniewski A., McCauley C.R., Rozin P., Schwartz B. (1997). *Jobs, Careers, and Callings: People's Relations to Their Work*. „Journal of Research in Personality”, vol. 31, s. 21–33.
- World Fair Trade Organization (2009). *What is Fair Trade?* http://www.wfto.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=13 [dostęp: 7 listopada 2009].
- Wren D. (1987). *The Evolution of Management Thought*. New York: Wiley.
- Talwar J.P. (2002). *Fast Food, Fast Track: Immigrants, Big Business, and the American Dream*. Boulder, CO: Westview Press.
- Thompson P., Flecker J., Wallace T. (1994/1995). *Back to Convergence? Globalization and Societal Effects on Work Organization*. „International Journal of Sociology”, vol. 24(4), s. 83–108.
- Tooby J., Cosmides L. (1992). *The Psychological Foundations of Culture*. W: J. Barkow, L. Cosmides, J. Tooby (red.). *The Adapted Mind: Evolutionary Psychology and the Generation of Culture*. New York: Oxford University Press.
- Touraine A. (1971). *The Post-Industrial Society. Tomorrow's Social History: Classes, Conflicts and Culture in the Programmed Society*. New York: Random House.

- Tylor E.B. (1871). *Primitive Culture*. London: Murray.
- Vallas S. (2003). *The Adventures of Managerial Hegemony: Teamwork, Ideology and Worker Resistance*. „Social Problems”, vol. 50, s. 204–225.
- Zamagni S., Zamagni V. (2010). *Cooperative Enterprise: Facing the Challenge of Globalization*. Cheltenham, UK; Northampton, MA: Edward Elgar Publishing.
- Zbaracki M. (1998). *The Rhetoric and Reality of Total Quality Management*. „Administrative Science Quarterly”, vol. 43, s. 602–636.
- Żmuda G., Prokopowicz P., Stocki R. (2008). *Towards the Model of Total Participation Management: In Search of Wellbeing in a Participative Workplace*. Mimeo.
- Zolberg A. (1995). *Response: Working-Class Dissolution*. *International Labor and Working-Class*. „History”, vol. 47, s. 28–38.

Redaktor
Renata Włodek

Korektor
Grzegorz Bogdał

Skład i łamanie
Katarzyna Mróz-Jaskuła

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków
tel. 12-663-23-81, tel./fax 12-663-23-83